

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՈՂԲԱՅՈՂ

ԽՈՐԵՆԱՑԻՆ

Ի ՅԱՆՏԻՇԱՏ ԵՒ ՅՅՇԱԿԱՆ

—••••—

Գրեց

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

3

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ

ՏՊԱՐԱՆ Մ. ԱԹՈՒՈՅ Ս. ԷԶՄԵԱՆԵՒ.

1902

391.99

Խ-97

Հայրենի Երկրի մասին

891.99
12 հոկտեմբեր 1902
Մ. Ա. Գրիգորյան

ՈՂԲԱՅՈՂ

պ

ԽՈՐԵՆԱՑԻՆ

Ի ՅԱՆՏԻՇԱՏ ԵՒ ՅՕՇԱԿԱՆ

1005
2005

Գրեց

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

ՎԱԳԱՐՇԱՊՈՏ

ՏՊԱՐԱՆ Մ. ԱԹՈՌՈՅ Ս. ԷԶՄԵԱՆԵՐԻ.

1902

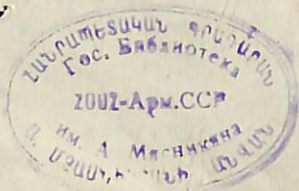
891.99
Խ-97

14 MAY 2013

34920

6 NOV 2011

Доаволено цензурою. г. Тифлисъ,
14 Сентября 1902 г.

433-75

ՈՂԲԱՑՈՂ ԻՈՐԵՆԱՅԻՆ

Ի ՅԱՇՏԻՇԱՏ ԵՒ ՅՕՇԱԿԱՆ

Ո՞վ էր այն հարուստ փարթամ,
 Որ յԱթենայ ծովափէն գայր,
 Բեռնաւորեալ նաւ շահաբեր:
 Թանգար էր նա ճոխ գիտութեան,
 Ամենարուեստ և թանկագին,
 Մարգրիտ գոհար էր իւր վաճառ,
 Զրի բաշխէր, ս՛վ որ խնդրէր,
 Եւ փոխարէն շառնոյր ոչինչ:
 Հրաւէր կարգայր նա բարձրագոյ,
 Առէք, ասէր, կղերք Հայոց,
 Առէք մանկունք ուսման կարօտ,
 Գանձ անկապուտ է իմ վաճառ,
 Ոչ ոք կարէ հանել ձեզմէ:
 Ո՛հ, ս՛վ լսեց նորա հրաւէր,
 Եւ ս՛վ գնեց իւր մարդարիտ,
 Աւանդ, ոչ ոք և ոչ մի:
 Որ փարթամ էր ամենաճոխ,

Զքաւորեալ աղքատացաւ:
 Մշոյ երկիրն էր հայրենիք,
 Իւր խանձարուրն էր Խորնոյ գեղ,
 Զունէր նա տունն և օթեանն,
 Ատտանդական շրջէր թափառ,
 Յուպն ի ձեռին, պարկն ի յուսին,
 Դեղերում էր Հայոց աշխարհ,
 Զունէր հանգիստ և կայան,
 Քրիստոսին էր նմանակ,
 Զկար տեղի գլխոյն դադար:
 Ո՛վ էր այս մարդ, ո՛հ, մոռացեալ,
 Ազգի զաւակ իւր Ազգէն,
 Դեռ չմտած ի գերեզման:
 Ասա դու ինձ, ո՞վ ազգ Հայոց,
 Թէ ամաչես ասել զանունն,
 Միթէ կարես թագուցանել.
 Աշխարհ գիտէ նորա անունն,
 Արեւելքէն մինչ արեւմուտք
 Ոսկի տառով է քանդակուած,
 Եւ պատմութիւն արձանագրած:
 Ասա յայանի խոստովանիր,
 Դէթ քաւեսցես քո նախնեաց մեղք:
 Եւ ես ասեմ՝ քեզ, դու ծանիր,
 Քերթողահայր փիլիսոփայ,
 Խորենացի Մովսէսն էր այն,
 Անձանօթ և ծանուցեալ,

Այլ ո՞ ծանեաւ այդ անգին դանձ.
 Յայանի շրջէր և չէր ծածկեալ.
 Զոր չտեսին կուրաց աչք:
 Ասեն երբեմն և շատ անգամ
 Խորենացին լինէր անյայտ.
 Եւ ո՞ր էր նա, ի յԱշտիշատ ի յԱշտիշատ,
 Սուրբ Սահակայ գերեզմանն.
 Ուր օրերով և ժամերով
 Սուրբ տապանին առաջ չողած.
 Զայնարկեալ ինքնախօսէր,
 Նա լայր ուժգին բան ստեղծէր,
 Դերեզմանին հետ խօսում էր:
 Մինչ խայտայի յուսով ի դարձ,
 Բիւզանդիոնէն Հայոց աշխարհ,
 Հոգիս հրճուէր, զուարթ ուրախ,
 Ո՛հ, չտեսի զքեզ ողջամբ,
 Ողջագուրիլ ի քէն, սուրբ Հայր.
 Դերեզմանիդ հասի, աւանդ,
 Գլուխդ վեր առ գերեզմանէդ,
 Տես կարօտով քո որդեգիրդ,
 Յառաջագէմն եմ քոյդ Մովսէս.
 Ո՛հ, մնացի ես որբացեալ:
 Ոչ պաշտպան, ոչ խնամակալ,
 Ոչ տուն ունիմ, ոչ օթեանն,
 Առ զիս ի քո գերեզման:
 Ո՞ տայր ինձ որ նեղէի

Քո սուրբ շիրմիդ գրկարան,
Եւ հանդչէին խոնջեալ սփերքս
Ի քո ծոցիդ հայրական:

Անտերունչ, անհանդիստ եմ,
Վաստակաբեկ եղայ սուրբ Հայր,
Եւ չգտի յարդող ուսման,
Եւ ոչ երբէք որ մեկենաս:
Ես հալածեալ եմ հալածեալ,
Միթէ օտար եղէ ես ո՛չ,
Իմ հարազատ եղբայրներէս,
Կամ որպէս խորթ օտարածին,
Հայաստանի Մօրն իմոյ:

Եւ ո՞յք էին իմ հալածիչք,
Շմուէլի և Բրքիշոյ
Ապաշտորհ ժանա որդիքներ,
Անարժանք յանարժանից
Կաշառատրօք ձեռնադրեալք,
Որք եղծին ազարտեցին
Աստուծոյ տան վայելչութիւն.
Եւ մեր սուրբ հարց կարգն ու կանոն,
Որ չարագոյն քան սատանայ
Հակառ էին և թշնամիք,
Սահակայ Պարթևի հօր
Հոգեծնունդ որդիքներուն,
Եւ նա չէր ողջ հոգին հզօր
Որ պաշտպանէր իւր բարձր աջով:

Համբուրէր, համբուրէր
Սահակայ հօր սուրբ դամբարան,
Ելնէր ապա և ո՞ւր երթայր,
Ի յՕշական ի յՕշական
Սուրբ Մեսրոպայ զերեզման,
Մտնէր մատուռ գրկէր տապան,
Նոյնաձայն եղանակաւ,
Կրկնում էր նա մեծահառաջ
Յաշտիշատի օղբերգականն:

Ո՛վ հրաշալի դպրութեան Հայր,
Ի ու գիր տուիր և դպրութիւն,
Գիր չի սիրեր Հայոց ազգ,
Անտիրող է իմաստութեան,
Հոգին հպարտ և բարձրայօն:
Ես ձայն բառնամ առ գերեզմանդ,
Գերեզմանէդ խօսիր հետ ինձ,
Ես Մովսէսն եմ քո աշակերտ,
ՅԱթենական ճեմարանէն
Ողջամբ դարձայ ես Հայաստան,
Եղճիկ ինձ չգտի ես ողջ
Սահակ Մեսրոպ զոյգ ամուսներ.
Որ հերկեցին Հայոց դաշտեր,
Հայ դպրութեան դարաստաններ.
Յանեցին սերմն գրոց ուսման.
Հունձ բարձրացաւ հասունացաւ.
Եւ ո՞ւր է արդ հնձող մշակ,

Ժիր մշակ եմ՝ գերանդաւոր,
 Աշխատաւոր ձրի անվարձ,
 Հաց բերան և այլ ոչինչ:
 Լայնատարած Հայոց դաշտեր
 Աւանդ, մնացեր են կորդացա՞ն:
 Միթէ ի զճւր աշխատեցայ
 Ես դպրութեան մշակ Մովսէս,
 Տքնելով տիւ ու գիշեր
 Քերթող եղէ և վերաբան.
 Ո՛հ ընդունայն եղև վաստակս,
 Եւ ես մնացի անգործ պարապ:
 Թող այս, գանգատ բռնում՝ քեզ հայր,
 Մեր հացալից Հայոց դաշտեր,
 Եւ Շիրակայ լիք ամբարներ
 Ձե՛ն բաւական կարօտներուն.
 Խեղճուկ Մովսէս լիութեան մէջ
 Մնացեր քաղցած և նօթի:
 Մինչ շրջէի շուարած մուրը,
 Հասայ մի շէն գիւղի մօտ,
 Թաժա հացի հօտ առի ես,
 Եւ հոտին հեռ գնացի այն տուն,
 Շիտակ մտայ ես ի տանտուն ¹⁾.
 Տանտկին մամիկ հաց էր թխում.

1) Տան միջի այն որոշ տուն կամ սենեակ, ուր թոնիր կոչ, Վանեցիք տանտուն կանեն:

Ես կանգ առի թորվան մօտիկ,
 Կօռիկ ցպոյս վէրէն յենած,
 Ասի ողջոյն քեզ տանտիկին,
 Ճամբորդ եմ ես յոգնած դաւրած,
 Երկու օր է հաց չեմ կերած:
 Բարի տանտկին ինձ դթացաւ,
 Ասաց արի նստիր հանգիստ.
 Թորվան կշտին և տաքացիր.
 Վահ, կը դողաս ցուրտ ձմեռ է:
 Առ քեզ տաք տաք լօջ լօջ հացեր,
 Թորվան կողէն նոր եմ հաներ.
 Տանտկին ասաց իւր հարսներուն,
 Բերէք աման մի թանապուր,
 Մի պնակ էլ եղով թանհուս ¹⁾.
 Թող ուտէ խեղճ ձերունին,
 Օրհնէ զձեզ որ շատ ապրիք:
 Եւ տնաշէն տանտկին լինիք:
 Եւ ես կերայ քաղցած քաղցած,
 Մշոյ կանգուով էր այն եփում:
 Օ՛խ, ի՛նչ անուշ էր թթու թան,
 Անօթի մարդոյն համար
 Թթուն քաղցր է մեզրի նման:

1) Թանհուս, ալրով և հարած թանով եփած ձաշ, որուն վերայ իւր ամկով կուտեն. ձերոց համար փափուկ կերակուր է:

Հարցուց մամիկ սև ես հագեր
 Անբախտի ես թէ կրօնաւոր:
 Եւ կամ սգւոր, մեռել ունիս:

Ասի մամիկ վարդապետ եմ,
 Սուգ ունիմ ես մինչև ի մահ,
 Երկու մեռել ունիմ մեծ մեծ.
 Թագւոր մեռաւ, Պապըս մեռաւ,
 Եւ Հայոց տուն անտէր մնաց:

Բայց միամիտ պարզ տանակին
 Թէ ինչ էր բան, նա չիմացաւ,
 Ո՞վ էր թագւոր, ո՞վ էր պապիկ.
 Եւ ինչ փոյթ էր գեղջուկ կնկան
 Մեր աշխարհի բան իմանալ,
 Երբ անխորհուրդ իմացող միւր
 Անմտացան և չիմացան:
 Ախտացեալ Արտաշիրէն
 Տիրական թագն Արշակունի
 Ո՞հ, կապտեցին խելակորուք
 Նախարարք ազգին Հայոց,
 Եւ ում գլուխ գրին գիտէք,
 Գազանին և վարազին,
 Որ երկաթի ժանիքներով
 Պատառեց և խորտակեց,
 Տիրադրուժ ապիրատներս:
 Յետոյ յետոյ սարձացան,
 Երբ յաճախեց հիւանդութիւն.

Վաղվաղեցին առ Մեծ բժիշկն
 Կորիզբուխ խոնարհելով,
 Պաղատէին մեծագոյն:

Ո՞վ, Հայրագութ դու մեր հովիւ,
 Մեղայ գոչեմք առաջի քո,
 Մեք թիւրեցանք քս սուրբ խրատէն
 Վաճառեցինք ազատութիւն.
 Սարկացանք յիմարաբար,
 Արդ արհաւիրք անհնարին
 Թէ ի ներքուստ թէ արտաքուստ
 Մեզ պաշարեր է յամենուստ,
 Մահաստուեր հիւանդութիւն
 Հրապաշտ ազգին հուր ճարակեալ
 Վառեց լափեց ողջ Հայոց տուն:
 Ո՞հ, մեռանիւք, մեռանիւք,
 Դեզ ու դարման ժտեմք, Սուրբ Հայր:
 Մեծագորով Սահակ Պարթև,
 Յոգւոց հանեալ խորոց սրտէն,
 Պատասխանեց իւր վերջաբան:
 Հիւանդութիւն առ ի մահ է,
 Եւ չէ նման Աաղարոսին,
 Ո՞հ, ես չունիմ դեզ ու դարման,
 Դուք բացիք դուռ ձեր կորստեան.
 Եւ ո՞վ կարէ փակել դայն:
 Դուք մահ բերիք Հայոց աշխարհ,
 Դուք մեռուցիք ազատութիւն

Եւ տի մեռնիք ստրկութեամբ,
 Դուք մեղապարտ Արտաշիր,
 Հանիք ատեան ոյ ես դատիմ,
 Քրիստոսի բան յուշ առնեմ ձեզ,
 Թէ սվ ձեզմէ արգար, սուրբ է
 Թող քար արկցէ Արտաշիրին:

Հաղար սնգամ աղաչեցի,
 Որ իմ հօտին հիւանդ ոչխար,
 Դուք մի փոխէք գաղանին հետ,
 Որ կարծէք թէ առողջ է,
 Հողուով հիւանդ անհաւատ է,
 Չառիք ի միտ կնիք հաւատոյն
 Աւազանին մկրտութեան:

Հինաւուրց Արարաաի,
 Բարձր կազնի ծառի վերէն,
 Բոյն էր դրել մեծ Արագիլ,
 Պարթևական Արշակունիք:
 Հայ ժողովուրդ դերթ ճնճղուկ,
 Ապաւինէր բունին ի շուրջ:
 Բոյն քանդեցիք մեծ արագիլին,
 Եւ նետահար արարիք զայն.
 Թռաւ դնաց վիրաւոր,
 Ո՛հ, արագիլ, արագիլ.
 Էլ չը դարձաւ նա ի յետս:
 Առիք տապար, հարիք ուժգին,
 Ծառն արմատէն տապալեցիք,

Շուք հովանին բարձիք երկրէն,
 Արեապաշտ ազգին կրակ,
 Պիտի վառէ զձեզ չարաչար:

Է՛, դուք անդօր ճնճղուկներ,
 Ո՛ւր տի դտնէք ձեր սպաւէն.
 Եւ ես գիտեմ դուք զինչ առնէք:
 Անմիաբան բաժան հողին,
 Քանդել է զձեզ միութենէն,
 Դուք իրարմէ անջատ, անկախ,
 Անմատչելի բարձանց վերէն,
 Դնէք ձեր բոյն ինչպէս Արծուի,
 Շինէք ամուր ամուր բերդեր,
 Եւ անձնապահ սպաստանիք:

Իսկ Հայոց տուն և ժողովուրդ
 Լքեալ թողուք բաց անտերունչ,
 Մեր հայրենեաց թշնամոյն ոտք,
 Կոխեն, ճմլեն ինչպէս խաղող:
 Եւ ինչ փոյթ ձեզ խեղճ ժողովուրդ.
 Դուք ապահով էք ապահով,
 Յոնշ, յուշ առնեմ ձեզ չար հետևանք,
 Եւ չարադէպ մութ ապագայն.
 Դուք մոլորեալ անհեռատեսք,
 Չառնուք ի միտ վախճանին ելք:

Այլ ես այժմէն դուշակեմ ձեզ,
 Այն չարաբեր դժպտտեհ օրն,
 Երբ աւերի երկիր Հայոց,

Եւ չքանայ Հայ ժողովուրդ,
 Ամայանայ մեր հայրենիք,
 Դուք սււմ իշխան լինիք, ասէ՛ք,
 Անշուշտ և դուք ի միասին
 Ժողովուրդին հետ կորնչիք:

Պատգամախօս մարգարէն,
 Ձայն կուտար Յակոբայ տան,
 Ո՛վ Իսրայէլ Իսրայէլ,
 Քո կորուստ քո անէն է,
 Եւ ոչ երբէք օտարէն:

Նոյն և ես կրկնեմ այսօր,
 Ո՛վ, անխող տուն Հայոց,
 Կորուստ քո միշտ ի քէն է
 Ո՛չ Պարսկէն և ոչ Յոյնէն:

Այլ դուք որդիք եղջերիկք
 Խցիք ամուր ձեր ականջներ,
 Որ չը լսէք Հօր խրատներ,
 Այսուհետև կերիջիք դուք
 Դառըն պտուղ ձեր արդեանց:

Գնացէք գնացէք, ով նախարարք
 Ես վշտահար եմ վշտահար,
 Զիս մի առնէք անհանգիստ,
 Ապաշաւանք ապաժամ է:
 Թողէք ողբամ ես զկորուստ
 Արշակունեան թագին հօր,
 Թողէք ողբամ ես զթաղումն,

Սարկութեան գերեզմանին.
 Երկնային արդարութեան,
 Թաթն գրեց ինձ յանգիման,
 Որպէս անգ ի Բաբելոն,
 Բազդասարի պալատի յորմ,
 Ես կարգացի, ողբացի յոյժ,
 Դատավճիռն արձակուած է,
 Ազատութեան թագ վերացաւ,
 Եւ Հայաստան ստրկացաւ:

Անցելոյն այս յիշատակ
 Երբ յուշ դան ինձ, լինիմ անյուշ,
 Սիրաս և հոգիս իմ աօջորի,
 Թողում անցնիմ բանիս կարգ:

Ասի տանտկին, մնաս բարով,
 Օրհնեալ լինիս դու և քո տուն,
 Աշխատաւոր զաւակներով,
 Հարսներով և թոռներով.
 Աբրահամու տան օրհնութիւն
 Աստուած թափէ քո տան վերէն
 Գեղացու տուն թող շէն մնայ,
 Դէմ հիւրերուն միշտ բաց լինի:

Մամիկ ինդրեմ քեզմէ մի բան,
 Ճամբաս երկար է, շատ երկար,
 Տուր ինձ քանի մի թաժա հաց,
 Դնեմ ի պարկ ճամբուս պաշար:

Ինացեր ջաղցպան է եղեր:
 Լուր տարէք և աւետիս
 Առ վանական եղբարս ուխտին,
 Թող ցնծան, ուրախ լինին,
 Քերթողն եղեր է ջաղացպան,
 Թողեր գրիչ, առեր կռան,
 Զաղցի քարերն է սրում:
 Որ ուսուցիչ էր և կրթիչ,
 Քերթել զմիտս Հայոց մանկաւոյն,
 Աւագ, իբրև անուս գեղջուկ,
 Արդ ջաղացին է ծառայում:
 Արող արագ պտոյտ առէք
 Իմ ապաւէն ջաղցի քարեր,
 Մանր աղացէք, ալուր ածէք,
 Հաց պատրաստէք Հայոց ազգին,
 Դեռ նա միայն հացով կապրի,
 Չէ պէտ ասէ բան և ուսումն:
 Եւ վանական կրօնաւոր հարք
 Նոյն կրկնելով քարոզէին,
 Զի փոյթ է մեզ խոր դիտութիւն,
 Լինել բանգէտ Ֆիլիսոֆոս,
 Բաւ է և շատ Դաւթին սաղմոս,
 Զոր ի բերան առեալ ասեմք,
 (Այն առանց միտ առնելու)
 Թէ ի խցին և տաճարին,
 Տիւ ու գիշեր պաշտեմք զՏէր:

Այլ ինձ այսպէս վիճակեցաւ,
 Ի ջաղացին պաշտել զՏէր:
 Նոյ արդար ի տապանին,
 Որ տատանէր ջրոց վերէն,
 Ի տատանման պաշտէր զՏէր,
 Մինչև տապան դադար առեց
 Մասեաց գլուխ նաւահանգիստ:
 Աբրահամ մեծ նահապետ,
 Թէ ի վրանին թէ ի դաշտին,
 Բացօթեայ երկնուց առաջ,
 Մեծ հաւատով պաշտէր զՏէր:
 Յակոբ ծառայն Աստուծոյ,
 Ի Բեթէլին պաշտէր զՏէր,
 Ուր տեսանէր տեսիլ հրաշքին.
 Աստուած իջերէր ի Բեթէլ,
 Իւր ծառային օգնական.
 Մնարին քար կանգնէր արձան,
 Եւ օձելով սրբադործէր.
 Ի յէշատակ սուրբ տեղին:
 Եւ գեղեցիկըն Յովսէփ,
 Դաւաճանեալ եղբայրներէն,
 Եգիպտոսի խաւար բանտին,
 Պաշտէր Աստուածն Իսրայէլի:
 Մինայի անապատում,
 Ուր Մօրենին բոցավառէր.
 Հովիւ Մովսէս կօշիկ հանէր,

Եւ ավշերով պաշտէր զՏէր:
 Վիրալից նահատակ Յօբ,
 Լքեալ թողեալ ընտանիքէն,
 Վէր աղբիւսին օթագայէր,
 Անյուսահատ պաշտէր զՏէր.
 Պայքար մտաւ ոսոխին դէմ,
 Յաղթանակեց սատան չարին:
 Դանիէլ ի Բաբելօն,
 Իւր պալատի պատուհանէն,
 Որ հայէր դէպ Երուսաղէմ,
 Աղօթէր առ սուրբ տաճար,
 Ում արգելուած էր աղօթել:
 Յօնան փախչող Մարգարէն,
 Ըմբռնեցաւ ի մեծ կիտէն,
 Ի խոր ծովուն ձկան փորէն,
 Աղաղակէր պաշտէր զՏէր:
 Իսկ Յիսուս խաչին աւուրս,
 Մողմոնին տաճար թողուց,
 Իջաւ պարտէղ Գեթսեմանի,
 Ձիթաստանեայց ծառերուն տակ,
 Աղօթելով պաշտէր զհայր:
 Հապա մոռնամ մեր լուսատուն,
 Լուսաւորիչ Հայոց ազգին.
 Որ անլոյս և անարև,
 Արտաշատի խոր վիրապին.
 Անօրինակ ճգունս կրէր.
 Գետնի տակէն պաշտէր զՏէր:

Վնչ երջանիկ եմ երջանիկ,
 Յօրեկն արև դիշեր լուսին:
 Երկնից անհուն ցոլցոլ աստղունք,
 Հապա երկրիս վայելչութիւնք,
 Դաշտեր լեռներ ծառն ու ծաղկունք,
 Կարկաջահոս աղբերակունք,
 Արաքս, Եփրատ դրախտի դետեր,
 Չմոռնամ և իմ ջաղցի առուն,
 Ուռինաղարդ և զովաշունչ,
 Եւ երաժիշտ երգող թռչունք,
 Որ սփոփեն սիրտ իմ տխուր:
 Եւ այս ամէն ես վայելեմ,
 Եւ փառքս տամ ստեղծողին,
 Գետնի երես ի ջաղացին,
 Ուրախութեամբ պաշտեմ զՏէր:
 Աղօթարան է տիեզերք,
 Ուր որ լինի մարդ երկնուց տակ,
 Կարէ պաշտել իւր Տէր Աստուած:

Է՛ ջախջախիկ, ջախջախիկ,
 Հեա քեղ խօսիմ անխօս փայտիկ
 Դու իմ ջաղցի խօսնակն ես,
 Ձէնդ անդիւր է, բայց ազգարար.
 Երբ լսեմ ձէնդ ապահով եմ,
 Թէ իմ ջաղաց սաղն է բանու՛մ,
 Իսկ երբ կտրի ձէնդ ականջէս,

Ես խոր քնէն զարթնում ի վեր,
Ո՛հ ջաղացին ջուրն է կարեր:

Այսօր տօն է Ծննդեան,
Արի հետ քեզ տօն կատարեմք.
Չունիմք տաճար մեք փառաւոր,
Ի ջաղացին կատարեմք տօն.

Ես վարդապետ, գու էլ դպիր,
Ես երգեմ զիմ Շարական,

Խորհուրդ մեծ և սքանչելի,
Աստուած իջեր է ի մաւր,

Դու էլ երգէ քո կուկլուկուն:
Երբօրդ պահն է գիշերուն:

Խօսիր հաւիկ, կրկնէ երիցս,
Թէ իմ եղբարք ուրացան զիս.

Երանի թէ. Պետրոսի պէս
Յետ ուրացման դային ի զեղջ,

Լային լային դառնապէս:
Ոչ լացին, ոչ զղջացին,

Ոչ յիշեցին ոչ հարցուցին,
Ո՛ւր է Մովսէս, չէ ի միջի:

Մի սրտնէք զիս ի տաճար,
Հանդիսադիր տօնակատար,

Գասակից ընդ իւր եղբարս,
Հրաշափառ սուրբ Յարութեան

Տօն կատարէ երդակցելով,
Աւետիս տայ ցնծութեան,

Գրիստոս յարեաւ ի մեռելոց:

Մի սրտնէք ի ճեմարան
Եւ կրթարան Հայոց մանկաւոյն

Հայկական և Յունական
Ճոխ դպրութեանց ղեկավարող.

Ուսուցանող և վերծանող
Նոր արուեստիւ Աթենական:

Այլ ելէք դուք ի Տարօն,
Յաշտիշատ, Եփրատին մօտ

Ի ջաղացին դաէք Մովսէս.
Միթէ կարէք զիս ճանաչել,

Հնօտի ցնցոտ եմ սևազգեստ
Ալլի փոշով է ծածկուեր,

Ես չեմ մոռնալ զիրն ու զբիշ,
Դեռ ևս տքնիմ ես անպարտպ,

Անդադար ջախջախի ձայն
Չի շփոթեր միտք իմ ազատ,

Ինչպէս մարդոց չար լեզուներ:
Պատմութիւն Հայոց ազգին,

Գրել խնդրէ Բագրատունին,
Եւ ո՛ւր գրեմ, ի ջաղացին,

Ուր չիք դարան և ոչ մատեան:
Ես ողբ գրեմ ի ջաղացին,

Եւ զի սրտիս իմ դառնացած
Ողբն է միայն զիւր սփոփանք:

Փոթորկեալ ծփող ալիք

Խռովեալ նաւակս իմ վարեցին,
 Զաղաց գտայ նաւահանգիստ,
 Թէ ապրիմ և թէ մեռնիմ,
 Մօտ ի ջաղաց թող թաղեն զիս:
 Լուր տանին, աւետիա տան
 Հեռու և խեռ եղբայրներուս,
 Մեռաւ Մովսէս և թաղեցին,
 Թող հանեն ոխ սրաերէն:
 Որն ու վրէժ սահման ունին,
 Մինչև ի մահ և դերեղման:
 Ո՛հ, ես այժմէն կասկած ունիմ,
 Միթէ կարէ մարդ հաւատալ,
 Թէ ապիրատ անհաշտ ոգիք
 Ահեղ սճիր մտաբերեն,
 Գերեզմանիս հետ խողալով,
 Անօրինակ վրէժ լուծեն.
 Տէր, մի թողուր, ցրուէ խորհուրդ:
 Այլ ինձ ինչ փոյթ մարմնոյն համալ
 Որ շնչաւոր սերմն է ի հող,
 Երբ զգենումք մեք հողևորն,
 Պողոսն էր մեր երաշխաւոր:
 Տէր, աղաչեմ, դու ներելով,
 Մի համարիր նոցա այն մեղք.
 Զունիմ տրտունջ զբէն, ով Տէր,
 Թեթև խաչիկ տուիր ինձ բաժին,
 Ոչ մահու փայտ և ոչ բևեռ,

Ոչ արևն ոչ կողին խոց,
 Միթէ պարծիմ ես խաչակիր,
 Միայն արբի քացախ լեղի
 Դառն ու կծու լեղուներէն:

Մի բարեկամ ունէր Մովսէս,
 Շատ ի վաղուց նախածանօթ,
 Նորա անունն էր Մոսիկ,
 Հարուստ էր նա և ջաղցի տէր.
 Մա գրացի էր Մովսիսին
 Եւ միշտ կուգար և կայցելէր,
 Զաղցի գործեր կարգադրէր,
 Նա ճանաչում էր Մովսիսին,
 Մեծ վարդապետ Հայոց աղգին.
 Երբ տեսնում էր, սիրտ գորովէր.
 Ո՛հ, եկեղեցւոյ սուրբ վարդապետ
 Ի՞նչ բան ունի ջաղացին հետ:
 Մի օր տեսաւ Մովսէսին դէմք
 Որ շատ տխուր էր և տրտում.
 Հարցուց Մոսիկ իւր մտերիմ,
 Ինչո՞ւ այդչափ, Պատուական Հայր,
 Իու տրտում ես աչերդ ի լաց:
 Ասաց Մովսէս մահս մօտ է,
 Ես անցուցի քան հարիւր ամս,
 Ըսպասեցի, ըսպասեցի,
 Երբ մեծնի ծերունւոյն պէս,

Հայաստանի փրկութեան օր,
 Տեսնել մանուկն ի գրկիս,
 Մխիթարեալ պաղատէի,
 Տէր արձակեա զիմ հոգիս.
 Ո՛հ, չտեսած մեռանիմ ես:

Կտակ ունիմ, ազնիւ Մօսիկ,
 Նուիրական է իմ կտակս,
 Քեզ կաւանդեմ և միայն քեզ,
 Դու կատարէ յօժարակամ:
 Երբ կը մեռնիմ, թաղէ դու զիս
 Օտ ջաղացի ուռենեաց տակ,
 Կանչէ միայն մի քահանայ
 Յաշտիշատի տէր Սահակ:
 Չեն պիտոյ ինձ հանդէս թաղման,
 Ոչ մեռելի գանձ լալական,
 Ոչ շարական սրտոնաձայն,
 Բաւ է և շատ, ես հաւատամ,
 Մի հանգստի Աւետարան.
 Թող թաղէ զիս քահանայն
 Եւ կնքէ իմ գերեզման:
 Մի խաչաքար տարդ և անդարդ
 Կանգնէ գլխոյս ի յիշատակ,
 Այսպէս գրոշմէ արձանագիր:
 Աստ հանգչին մաշեալ ոսկերք
 Մովսիսի Խորենացւոյն,

Որ ողբաց Հայոց աշխարհ,
 Ի վերջն եղաւ նա ջաղացական,
 Եւ թաղեցաւ ջաղացին մօտ.
 Որ անցանէք, սվ աղբ Հայոց,
 Մի մոռանաք, դուք ողորմիս
 Մովսիսի ողբացողին:

Մի այլ կտակ էլ կաւանդեմ,
 Չմոռանաս եղբայր Մօսիկ,
 Իմ անուն և յիշատակ
 Ամէն տարի մեռելոցին
 Իմ գերեզմանս դու օրհնել տուր.
 Յաշտիշատի քահանային.
 Եւ մի մուճիկ¹⁾ մաքուր ալուր,
 Նուէր արա Սուրբ սեղանին,
 Նխշար գործէ պատարադէ,
 Յիշէ հոգին խեղճ Մովսիսին:
 Իսկ իմ ջաղաց քեզ նուիրեմ,
 Յետ իմ մահուս դու տէր լինիս.
 Միայն ջաղցի եկամուտէն
 Աղքատներուն բաժին հանես.
 Կօրհնեմ զքեզ, բարի Մօսիկ,
 Որ դու ապրիս երկար ամօք,

1) Մուճիկ, փոքրիկ մի չափ է մաղի նման, զոր Վանեցի ջաղացականեր կը գործածեն, ցորին ապալու վարձք առնելու համար:

Քո ջաղացներդ յաջող բանին.
Եւ չկտրի ջուրն յականէն:

Մի օր խռոված ջաղցպան Մովսէս
Ելեր նստեր ջաղցի գլուխ,
Ողջ փոշոտած շնորհալի դէմք
Գուց դուց ջրով կուշտ լուացեր,
Լուացեր և զուարթացեր.
Թուղթն ու գրիչ առեր է ձեռք,
Հետ լացեր է հետ գրել է.
Ողբամ զքեզ Հայոց աշխարհ,
Թափեր արցունք ջրի առուն,
Առուն տարեր տուեր Եփրատին,
Եփրատ տարեր մինչ Ովկիան
Խորենացուն յորդ արտասուս,
Հասեր մինչև Ովկիանոս:
Եփրատ, Եփրատ և զիմ կաթիլ
Խորենացու արտասուաց հետ
Տար և խառնէ քո ջրերուդ:

Անցել, դնացել քան հազար ամ,
Մովսէս ողբաց Հայոց աշխարհ,
Ողբով կնքեց իւր գերեզման.
Յեանոց կտակ թողուց ողբեր:
Ո՛վ դու հոգի ողբանուէր,
Հայոց ազգի Երեմիաս,

Նա ողբաց Երուսաղէմ,
Յիսուս ելաց Երուսաղէմ,
Իսկ դու լացիր և ողբացիր
Քո հայրենի Հայոց աշխարհ:
Ո՛ւր ես այժմիկ, թողեր ջաղաց,
Ելար, մտար լուսոյ կայան,
Ուր գտար դու Սահակ, Մեսրոպ,
Քո անձկալի հոգևոր Հարբ,
Դադար առին ողբերդ ու լաց:
Դու լռեցիր, այլ քո ողբերդ
Պիտի խօսին մինչ յաւիտեան.
Հէր չտարար հետ քեզ ողբերդ,
Եւ յետ մահուդ չմոռացար,
Կտակ թողեր մնացորդաց.
Շարունակել, շարունակել:
Քո կտակ կատարի միշտ,
Դու մի հոգար, հանգիստ եղիր,
Ողբացեալ Մայր Հայաստան
Ծնանի նա միշտ իւր ողբերգակ:
Շատ են և շատ ձայնարկուք.
Եմ, եմ և ես մի ձայնարկու
Շարունակող ողբերգութեանդ,
Յորչափ շնչէ շունչն ի հոգիս,
Մովսիսի ողբացողիդ
Կտակակատար ՀԱՅՈՅ ՀԱՅՐԻԿ.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

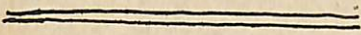
«Ազգային գրադարան»

NL0348370

Handwritten header text, possibly a title or reference number, including the year 1820 and 1908.

- 1, ...
- 2, ...
- 3, ...
- 4, ...
- 5, ...
- 6, ...
- 7, ...
- 8, ...
- 9, ...

Handwritten mark or signature on the right edge of the page.